

19. Vormen van lijden

Er is, zoals we uit ervaring helaas weten, veel lijden in de wereld dat alle mensen, op enig moment en op allerlei wijzen kan treffen. Niemand is daarvan gevrijwaard, ook Gods kinderen niet. Het leven gaat nu eenmaal niet (altijd) over rozen. De oorzaken daarvan kunnen zowel binnen en buiten onszelf liggen. We kunnen zelf dingen doen waardoor wij allerlei problemen kunnen krijgen. Anderen doen dingen waardoor wij geraakt kunnen worden. Er gebeuren ook dingen die geheel buiten de mens liggen, en veel ellende kunnen bezorgen.

We zullen daar in dit deel naar kijken. Ze alle afzonderlijk bespreken is uiteraard ondoenlijk. We hebben vaak niet eens weet van alle lijden dat er is. Ook ervaart niet iedereen wat hem of haar 'overkomt' op dezelfde wijze: wat voor de één een bitter lijden is, kan voor de ander slechts een (tijdelijk) ongemak zijn. Ook als het voorbij is kan er verschillend tegenaan gekeken worden: de één dramati-seert het leed dat geleden is of overdrijft het zelfs, de ander kan het relativiseren en zelfs vergeten.

We hebben al gezien wat de algemene reden is voor het lijden en de dood: Gods vonnis over de mens in verband met de zonde. Wie dat gelooft, zal moeten accepteren dat zij onderdeel uitmaken van ons leven nu. Hoe we daar mee om kunnen gaan, bespreken we in het volgende deel.

Niet elk lijden is echter een straf van God over gedane zonden. God kan ook op tijd 'corrigerend optreden' zodat Zijn kinderen niet zondigen, of hen uittesten om hen zichzelf te laten beoordelen zodat zij zien hoe ver zij zijn op de weg naar de volmaaktheid in Christus – en ook dat kan pijn doen...

In de Schrift komen we regelmatig opsommingen tegen van rampen, die veel ellende en dus lijden met zich mee brengen. In zijn Olijfbergrede noemt Jezus oorlogen, hongersnoden, besmettelijke ziekten (epidemiën) en aardbevingen. Dit was niets nieuws, want ook in het Oude Testament staat veel over zulke rampen die Israël troffen. Als de Here Jezus zijn leerlingen dan hongersnoden aankondigt, zal hij in eerste instantie die bedoelen die Israël zullen treffen – en er waren in de eerste eeuw hongersnoden (zie Handelingen 11:28).

We horen vaak zeggen dat wat in de geschriften van het Oude Testament staat allemaal zo lang geleden is, en er niet meer toe doet – het is nu allemaal zo anders omdat wij christenen zijn. Maar is dat zo? Paulus geeft in feite aan, dat de Schriften van het oude Israël niet hebben afgedaan. Ze zijn met een bepaald doel bewaard, onder andere om christenen ervoor te waarschuwen niet in de fouten van Israël te vervallen en hetzelfde lot te ondergaan:

“Al deze dingen nu zijn hun overkomen als voorbeelden (voor ons), en ze zijn beschreven tot waarschuwing voor ons, over wie het einde van de eeuwen gekomen is. Daarom, wie denkt te staan, laat hij oppassen dat hij niet valt.” (1 Kor 10:11,12)

Daarbij komt dat de apostel Johannes in hoofdstuk 6 van het boek Openbaring een visioen krijgt, waarin de woorden van Jezus op de Olijfberg worden uitgebeeld in de vorm van vier paarden. Eén daarvan beeldt de dood door de honger uit, een ander door de pest (zwarte dood NBG'51), en weer een andere door oorlog. En dit boek is bedoeld voor volgelingen van Christus tot de tijd van zijn wederkomst, niet voor het volk Israël als zodanig...

Velen in het christendom menen dat de rampen in Openbaring de ongelovigen zullen treffen, en niet de 'christelijke landen' of 'christelijke volken'. Maar christelijke landen of volken bestaan niet! Dat is al duidelijk uit het feit dat het merendeel van een volk of land geen christen is, zelfs niet in naam.

Maar nog duidelijker is het uit het feit dat geloof iets persoonlijks is: het is de individuele mens die een geloofsrelatie heeft met God en Zijn Zoon, en in Hem met anderen van hetzelfde geloof. En wie zijn dan die ongelovigen? Zijn dat niet allen die niet geloven? Niet alleen zij die geheel niet in God geloven, maar ook zij die, ondanks dat zij de waarheid van het evangelie gehoord hebben (want hoe zouden mensen die dat evangelie niet gehoord hebben ongelovigen kunnen zijn – zie Romeinen 10:14) “met een schijn van godsvrucht de kracht daarvan verloochend hebben”, zoals Paulus Timoteüs schrijft (2 Tim 3:5 NBG’51). En Petrus schrijft:

“Maar er zijn ook valse profeten onder het volk geweest, zoals er ook onder u valse leraars zullen zijn, die heimelijk verderfelijke afwijkingen in de leer zullen invoeren. Daarmee verloochenen zij zelfs de Heere, Die hen gekocht heeft, en brengen zij een snel verderf over zichzelf. En velen zullen hen, door wie de weg van de waarheid gelasterd zal worden, op hun verderfelijke (wegen) navolgen. En zij zullen u door hebzucht met verzonnen woorden uitbuiten. Het vonnis over hen is reeds lang in werking en hun verderf sluimert niet.” (2 Petrus 2:1-3)

Dat vonnis zijn de rampen over de wereld die God niet wil kennen, die in Openbaring zijn beschreven, en waarin niet echte christenen – het moet helaas gezegd worden – zullen delen, omdat zij God niet geloven en dienen zoals Hij van hen vraagt en dus geen ware volgelingen van Christus zijn.

We zullen nu kijken naar vormen van lijden en hun oorzaken. Niet zozeer naar specifieke vormen van lijden (hoewel sommige daarvan wel aan de orde zullen komen), maar ingedeeld in vijf groepen:

- A. Lijden dat zijn oorzaak buiten de mens heeft
- B. Lijden waar de mensheid (mede) oorzaak van is
- C. Lijden waarvoor wij zelf verantwoordelijk zijn
- D. Lijden waarvan anderen (mede) de oorzaak zijn
- E. Misbruik en geweld

Geweld en oorlog bekijken we als afzonderlijk onderdeel omdat het zowel tot B als C als D behoort. Vooral B, C en E zijn moeilijke onderwerpen, omdat geen mens het prettig vindt aangewezen te worden als de oorzaak van zijn of haar lijden, laat staan dat van anderen. Toch moeten ze hier besproken worden, omdat hier meer lijden dan door welke andere oorzaak ook uit voortkomt.

Voordat we dit doen wil ik wijzen op een bekend gezegde: ‘De mens lijdt dikwijls het meest door/van het lijden dat hij vreest’. De schrijver Nicolaas Beets voegde daaraan toe: ‘maar dat nooit op zal dagen. Zo heeft men meer te dragen, dan God te dragen geeft.’ En zo is het, weet u misschien ook uit eigen ervaring. We kunnen ons lang van tevoren druk maken over, bijvoorbeeld, een operatie die we moeten ondergaan, of de gevaren van een reis die de kinderen maken. Achteraf blijkt vaak dat het onnodig is geweest, of dat het allemaal wel meeviel. Jezus zei: “Wees dan niet bezorgd over de dag van morgen, want de dag van morgen zal voor zichzelf zorgen” (zie Mat 6:25-34) – en dat is een wijze les! Vertrouwen op God en overgave aan Hem is de beste remedie voor bezorgdheid, willen we niet meer lijden dan nodig is. In het verlengde van deze wijze raad ligt die aan Martha, in verband met allerlei bezorgdheid: “u bent bezorgd en maakt u druk over veel dingen. Slechts één ding is nodig” (Luk 10:41,42). En met dat ene bedoelde Hij uiteraard: “zoek het Koninkrijk van God”, want dan zou alles wat zij nodig had “erbij gegeven worden” (zie Luk 12:22-31).

A. Lijden dat zijn oorzaak buiten de mens heeft

Er gebeurt veel op aarde dat voortkomt uit krachten in de natuurwereld, die de mens niet kan opwekken of tegenhouden. Wie in God gelooft als de Schepper, vraagt zich misschien soms (of vaak) af waarom God de grote natuurrampen – waarbij zoveel slachtoffers te betreuren zijn – laat gebeuren. En wie schamper doet over dat geloof in een Schepper zal zich gretig aansluiten bij die vraag.

Het antwoord is: ja, de God die verantwoordelijk is voor die krachten, heeft ook de kracht om ze te voorkomen en te stoppen. Op de vraag waarom Hij dat dan niet doet, is het antwoord opnieuw: omdat het deel uitmaakt van het algemene vonnis dat Hij uitsprak vanwege de zonde.

Maar wat wil God daarmee dan bereiken? Het antwoord dáárop is, dat God de aarde zo gemaakt heeft dat die krachten werkzaam (kunnen) zijn, en dat Hij de mens door de werking daarvan Zijn kracht en werkzaamheid wil tonen. Ze zijn dus niet het domein van goden of boze machten, zoals Paulus duidelijke maakte toen hij het onverstand van de mens beschreef, die Gods kracht in al Zijn werken en daden niet wil zien:

“Want de toorn van God wordt geopenbaard vanuit de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid van de mensen, die de waarheid in ongerechtigheid onderdrukken, omdat wat van God gekend kan worden, hun bekend is. God Zelf heeft het hun immers geopenbaard. Want de dingen van Hem die onzichtbaar zijn, worden sinds de schepping van de wereld uit Zijn werken gekend en doorzien, (namelijk) én Zijn eeuwige kracht en (Zijn) Goddelijkheid, zodat zij niet te verontschuldigen zijn. Want zij hebben, hoewel zij God kennen, (Hem) niet als God verheerlijkt of gedankt, maar zij zijn verdwaasd in hun overwegingen en hun onverstandig hart is verduisterd. Terwijl zij zich uitgaven voor wijzen, zijn zij dwaas geworden, en hebben zij de heerlijkheid van de onvergankelijke God vervangen door een beeld dat lijkt op een vergankelijk mens, op vogels en op viervoetige en kruipende dieren.” (Romeinen 1:18-23)

En het tegenwoordige ‘beeld van een vergankelijk mens’ is geen afgodsbeeld, maar de mens zelf, die met zijn vermeende kennis vanuit de wetenschap en scheppend vermogen meent god te zijn. Maar met al zijn kennis en zelfs macht, is hij niet in staat de krachten in de natuurwereld te voorkomen, te beteugelen of te stoppen – hij kan alleen door metingen (bij benadering) voorspellen wanneer en waar ze zullen optreden.

De krachten waar we het hier over hebben zijn aardbevingen (met soms tsunami’s als gevolg), vulkaanuitbarstingen, ‘het klimaat’ of ‘het weer’ met stormen, zware hagel, bliksem, droogte, enzovoorts. Maar er zijn ook krachten buiten de aarde die zich (kunnen) doen gelden, zoals de activiteit van de zon (met soms sterke UV straling en hitte) en ‘ruimtepuin’ in de vorm van meteorieten die op aarde kunnen inslaan – iets wat af en toe gebeurt en grote verwoestingen kan aanrichten en slachtoffers kan maken, zoals in 1908 en 2013 in Rusland (Siberië). Ook zijn er niet zozeer gewelddadige ingrepen in ons leven, maar ‘plagen’, zoals sprinkhanen en epidemieën. Laten we er enkele bekijken.

Aardbevingen

Door de instorting van zwakke gebouwen en het ontstaan van scheuren in de aardkorst als gevolg van aardbevingen, komen (veel) mensen om het leven en raken nog meer mensen (zwaar) gewond, en ontstaat er grote schade, met alle leed van dien.

Het gebied rond de oostelijke Middellandse Zee is sterk gevoelig voor aardbevingen. Het ligt op een breukvlak tussen Europa, Azië en Afrika, waar ook de grote slenk vanaf Jeruzalem tot diep in Afrika loopt. Het is daarom niet verwonderlijk dat er ook in de eerste eeuw sprake was van aardbevingen, mogelijk meer dan gewoonlijk het geval was.

Aardbevingen zullen er altijd zijn; niet alleen in het Midden-Oosten maar over de gehele aarde. Vaak is er ook een samenhang met vulkanische activiteit, die dezelfde oorsprong heeft. Ze behoren bij de wijze waarop God de aarde heeft gemaakt en bij de weeën bij de verlossing van de schepping en de geboorte van de nieuwe mensen bij de komst van Christus – die zijn daar ook een passend beeld voor, omdat de weeën voor de vrouw net zo heftig kunnen zijn als het schokken van de aarde.

Maar uit wat we verder in de Schriften lezen, is er in de eindtijd sprake van een uitzonderlijke activiteit van de aardkorst. Die lijkt te maken te hebben met het neerdalen van Christus op de Olijfberg, want de profeet Zacharia herinnert in dat verband aan de zware aardbeving die het land trof in de tijd van koning Uzzia, waaraan ook de profeet Amos herinnert (Amos 1:1):

“Op die dag zullen Zijn voeten staan op de Olijfberg, die voor Jeruzalem ligt, ten oosten ervan. Dan zal de Olijfberg in tweeën gespleten worden naar het oosten en naar het westen. Er zal een zeer groot dal ontstaan, als de ene helft van de berg naar het noorden zal wijken en de andere helft ervan naar het zuiden. Dan zult u vluchten door het dal van Mijn bergen, want het dal tussen de bergen zal reiken tot Azal. Ja, u zult vluchten, zoals u gevluht bent voor de aardbeving in de dagen van Uzzia, de koning van Juda. Dan zal de HEERE, mijn God, komen: al de heiligen met U!” (Zach 14:4,5)

Ook de profeet Jesaja wijst vooruit naar Gods ingrijpen ten behoeve van Zijn volk in de eindtijd – met veel meer dan alleen een aardbeving – om hen te bevrijden van de legers die tegen hen zijn opgetrokken:

“... de menigte van uw vijanden zal worden als fijn stof en de menigte van de geweldenaars als wegstuivend kaf; onverwachts, plotseling zal het geschieden. U zult door de HERE van de heerscharen bezocht worden met donder, aardbeving en geweldig gedreun, wind, storm en verterende vuurvlam. En als een droom, een nachtgezicht, zal de menigte van al de volken worden, die ten strijde trokken tegen de Vuurhaard [Jeruzalem], ja, allen die hem en zijn verschansingen bestreden, en die hem in het nauw brachten.” (Jes 29:5-7 NBG'51)

Deze aardbeving zal in de gehele wereld worden gevoeld, zo ongekend hevig zal deze zijn – en de gevolgen zijn dienovereenkomstig:

“... de fundamenten van de aarde zullen beven. Scheuren, openscheuren zal de aarde, splejten, opensplejten zal de aarde, vervaarlijk wankelen zal de aarde, hevig waggelen zal de aarde, als een dronkaard. Zij zal heen en weer slingeren als een nachhutje, haar overtreding zal zwaar op haar drukken, zij zal neervallen en niet meer opstaan. Op die dag zal het gebeuren dat de HEERE ... de koningen van de aardbodem op de aardbodem zal straffen.” (Jes 24:18-21)

“... de koningen van de aarde en van de hele wereld, om hen te verzamelen voor de oorlog van de grote dag van de almachtige God. Zie, Ik kom als een dief ... En hij verzamelde hen op de plaats die in het Hebreeuws Armageddon wordt genoemd ... En er kwam een grote aardbeving, zo een als er niet is geweest sinds er mensen op de aarde geweest zijn: zo'n aardbeving, zo groot! En de grote stad viel in drie stukken uiteen en de steden van de heidenvolken stortten in.” (Op 16:14-19)

Deze letterlijke aardbeving, met de instorting van 'de stad', is ook een beeld voor de wereldschokkende gebeurtenissen die een eind zullen maken aan de menselijke samenleving zoals wij die nu kennen.

Vulkaanuitbarstingen

De Schrift spreekt nooit direct over vulkaanuitbarstingen, mogelijk omdat er in Israël en omgeving geen vulkanen zijn. Toch zijn er wel aanwijzingen voor vulkanische activiteit te vinden.

De steden Sodom en Gomorra uit de tijd van Abraham, lagen aan de rand van wat nu de Grote Afrikaanse Slenk heet. Die slenk heeft te maken met het uit elkaar drijven van de continenten. Vaak is er op of nabij zo'n breukvlak ook vulkanische activiteit (in ieder geval aardbevingen). Als God die steden verwoest vanwege voortdurende hemeltergende zonden, zegt de Schrift:

"Toen liet de HEERE zwavel en vuur over Sodom en Gomorra regenen. (Het kwam) van de HEERE uit de hemel. Hij keerde deze steden en heel de vlakke ondersteboven, met alle inwoners van de steden"; "En Abraham stond 's morgens vroeg op en ... Hij keek uit over Sodom en Gomorra en over heel het gebied van de vlakke. En zie, hij zag dat er rook van dat land opsteeg, zoals de rook van een oven." (Gen 19:24,25,27,28; zie ook Luk 17:29)

Bij vulkanische activiteit komt zwavel vrij en is er sprake van vuur en opstijgende rook. Het beeld van deze vernietiging van Sodom en Gomorra, zodanig dat er tot op de huidige dag niets meer van te vinden is, wordt gebruikt om de volledige vernietiging van alles dat en iedereen die tegen God en Zijn wil in gaat uit te beelden:

"Maar (wat betreft) de lafhartigen, ongelovigen, verfoeilijken, moordenaars, ontuchtplegers, tovenaars, afgodendienaars en alle leugenaars: hun deel is in de poel die van vuur en zwavel brandt. Dit is de tweede dood." (Op 21:8)

"... die dag komt, brandend als een oven [de weerklank van Genesis 19:28]. Dan zullen alle hoogmoedigen en allen die goddeloosheid doen, stoppels worden. En de dag die komt, zal ze in vlam zetten, zegt de HEERE van de legermachten, Die van hen wortel noch tak zal overlaten." (Mal 4:1)

Stormen

Een andere grote kracht van de natuurwereld zijn stormen. Ze kunnen enorme verwoestingen aanrichten, vooral tornado's, wervelstormen en orkanen (cyclonen), die met onvoorstelbare kracht en met zware bliksem, hagel en slagregens kunnen woeden – ten koste van veel mensenlevens en grote materiële schade. Aan zee kan dit nog erger zijn door hoge golven en overstroming.

Stormen zijn in de Schrift vaak een teken van Gods aanwezigheid in kracht en oordeel. God stelt Job op de proef door hem alles af te nemen: van zijn bezit tot zijn kinderen: "En zie, een hevige stormwind kwam van over de woestijn en trof de vier hoeken van het huis, en het viel boven op de jonge mensen, zodat zij stierven" (Job 1:19). En als Jesaja Gods oordeel over het Tienstammenrijk Israël en daarna Jeruzalem moet aankondigen, zegt hij wat hij mogelijk in een visioen heeft gezien:

"de Heere heeft iemand die sterk en machtig is als een hagelstorm, een storm van verderf. Zoals een vloed van geweldige, (alles) wegspoelende wateren werpt hij ze hardhandig ter aarde." (Jes 28:2)

"Door de HEERE van de legermachten zult u gestraft worden met donder, aardbeving en groot geluid, wervelwind, storm en de vlam van een verterend vuur." (Jes 29:6)

Hetzelfde is te zien als Jeremia en Ezechiël Gods oordeel over het Koninkrijk Juda (Jeruzalem) moeten aankondigen:

"Zie, een storm van de HEERE, grimmigheid is uitgegaan, een wervelende storm: op het hoofd van de goddelozen stort hij neer. De toorn van de HEERE zal zich niet afwenden, tot Hij gedaan en tot Hij tot stand gebracht heeft de gedachten van Zijn hart." (Jer 23:19,20)

"Er komt een (alles) wegspoelende regen en u, hagelstenen, u zult neervallen en er zal een stormwind losbarsten. Zie, als de muur omvalt, zal (dan) tegen u niet gezegd worden: Waar is de pleisterlaag die u aangebracht hebt? Daarom, zo zegt de Heere HEERE: In Mijn grimmigheid zal Ik een stormwind doen losbarsten, in Mijn toorn zal er een (alles) wegspoelende regen komen, en hagelstenen in grimmigheid, tot een (vernietigend) einde." (Ezech 13:11-13)

En als God in de eindtijd Israël verlossen zal, wordt Zijn optreden ook voorgesteld als een zware storm over de aarde:

“Zo zegt de HEERE van de legermachten: Zie, onheil gaat uit van volk tot volk. Een zware storm wordt opgewekt van de uithoeken van de aarde. De door de HEERE dodelijk gewonden zullen op die dag van het (ene) einde der aarde tot aan het (andere) einde der aarde liggen. Er zal over hen geen rouw bedreven worden ...” (Jer 25:32,33)

En in hoofdstuk 30:23,24 een keer met dezelfde woorden als in hoofdstuk 23:19,20 over Israël.

Grote hitte

De zon is een zegen voor alle leven, met haar licht en warmte, maar is tegelijkertijd een alles verzengend vuur. Zo kan de zon maanden lang schijnen en ongemeen fel zijn. De Schrift spreekt in dat verband over een ‘koperen hemel’. Gloeiend koper is een beeld voor oordeel (zie Openbaring 1:15, 2:18). Als Mozes de Israëlieten moet aankondigen wat God zal doen als zij Hem voortdurend ongehoorzaam zijn, zegt hij onder andere:

“Als u dan ondanks (dit alles nog) niet naar Mij luistert, dan zal Ik u vanwege uw zonden zeven (keer) erger straffen. Ik zal de trots op uw (eigen) kracht breken. Ik zal uw hemel als ijzer maken en uw aarde als brons. Uw kracht zal voor niets verbruikt worden, uw land geeft zijn opbrengst niet en de bomen op het land geven hun vruchten niet.” (Lev 26:18-20)

“De HEERE zal u treffen ... met hitte en droogte ... Uw hemel, die boven uw hoofd is, zal van brons zijn, en de aarde, die onder u is, zal van ijzer zijn. De HEERE zal stuifzand en stof geven als regen voor uw land. Uit de hemel zal het op u neerdalen, totdat u weggevaagd bent.” (Deut 28:22-24)

In Openbaring is ongekend grote hitte één van de eindoordelen over de goddeloze wereld: “haar [de zon] werd (macht) gegeven de mensen te verzengen met vuur. En de mensen werden verzengd door grote hitte” (Op 16:8).

Grote gebieden op aarde hebben te maken met lange perioden zonder neerslag, zodat er grote droogte ontstaat. Hierdoor kan er weinig groeien, zodat het gras voor het vee verdort en het voedsel dat de mens verbouwt niet wil groeien of verbrandt.

Eén van de vreselijke rampen – want het is een lijdensweg van een langzame dood – die Jezus in zijn Olijfbergrede noemt, is hongersnood. We kennen allemaal de beelden van sterk ondervoede mensen, die zonder hulp van anderen gedoemd zijn te sterven. God behandelt in principe alle mensen gelijk. Hij heeft de mens gemaakt en ervoor gezorgd dat hij voedsel en drinken heeft. De zonde in algemeenheid heeft daar geen verandering in gebracht. Daarom zegt Paulus in Lystra, in het huidige Turkije (en dus in een niet-Joodse omgeving):

“Hij [God] heeft in de tijden die achter (ons) liggen al de heidenen hun (eigen) wegen laten gaan, hoewel Hij Zichzelf toch niet onbetuigd liet door goed te doen: Hij gaf ons vanuit de hemel regen en vruchtbare tijden en verzadigde ons hart met voedsel en vreugde.” (Hand 14:16,17)

Toch kan God hierin onderscheid maken, als het gaat om mensen die Zijn wil kennen, maar niet doen; die geen zondaars zouden moeten zijn, maar als Zijn gehoorzame kinderen behoren te leven. Droogte en hongersnood door hitte en weinig regen worden in de tot het volk Israël gerichte deel van de Schrift daarom toegeschreven aan God. Toen Mozes het volk Israël in de woestijn, voordat zij het beloofde land binnen zouden gaan, de keuze tussen de zegen en de vloek voorhield, waarschuwde hij God niet ongehoorzaam te zijn, “Anders zal de toorn van de HEERE tegen u ontbranden, zodat er geen regen (meer) zal zijn, de aardbodem zijn opbrengst niet (meer) zal geven en u spoedig verdwenen zult zijn uit het goede land dat de HEERE u geeft” (Deut 11:17).

Anders dan Egypte, waar zij water uit de rivier de Nijl moesten halen om het land te bevoeien, was het land Israël afhankelijk van regen (zie Deuteronomium 11:10-14). Geen regen betekende hongersnood. In de tijd van koning Achab moest de profeet Elia namens de HEERE aankondigen: "(Zo waar) de HEERE, de God van Israël leeft, voor Wiens aangezicht ik sta, er zal deze jaren geen dauw of regen komen, behalve op mijn woord" (1 Kon 17:1). En door de profeet Jesaja zei God: "Ik zal de wolken gebieden geen regen erop te laten neerkomen." (Jes 5:6). De profeet Jeremia herinnerde de inwoners van Jeruzalem aan perioden van droogte, waarin zij dorst en honger leden; een droogte die hen ook op dat moment liet verdorsten (Jeremia 14:1):

"Zo hebt u het land ontheiligd met uw hoererijen en uw kwaad. Daarom werden de regendruppels ingehouden en is er geen late regen geweest. U hebt het voorhoofd van een hoer, u weigert (daarvoor) beschaamd te zijn." (Jer 3:2,3)

"... dit volk heeft een opstandig, ongehoorzaam hart, zij zijn afgeweken, zij gingen (hun eigen weg). Ze zeggen niet in hun hart: Laten wij toch de HEERE, onze God, vrezen, Die de regen geeft, zowel vroege regen als late regen, op zijn tijd, Die de vastgestelde weken van de oogst voor ons bewaakt. Uw ongerechtigheden wenden die dingen af, uw zonden onthouden u het goede." (Jer 5:23-25)

"Juda treurt ... en het gejammer van Jeruzalem stijgt omhoog. De vooraanstaanden onder hen sturen hun minderen erop uit voor water. Komen zij bij de regenbakken, (dan) vinden zij geen water, met hun lege kruiken keren zij terug. Zij schamen zich en worden te schande en bedekken hun hoofd. Omdat de grond gescheurd is—er is immers geen regen op het land—schamen de akkerbouwers zich, zij bedekken hun hoofd." (Jer 14:2-4)

Israël heeft dus heel wat geleden door hitte, droogte en honger. Omgekeerd zal God in de Messiaanse tijd, als zij uit hun ballingschap zijn teruggekeerd naar het land van hun vaders, hen weer Zijn zegen en overvloed geven:

"Dan zal Hij regen geven over uw zaad waarmee u het land ingezaaid hebt, en brood(koren) als opbrengst van het land; het zal vol en overvloedig zijn. Op die dag zal uw vee grazen op wijde weiden." (Jes 30:23,24)

"Ik zal de regen op zijn tijd doen neerdalen. Regens van zegen zullen er zijn. De bomen op het veld zullen hun vrucht geven, het land zal zijn opbrengst geven, en ze zullen onbezorgd in hun land (wonen)." (Ezech 34:26,27)

Opvallend is dat in Openbaring 18:8 honger weer terugkomt in de val van 'Babylon'. Dit 'Babylon' symboliseert de geestelijke menselijke stad of samenleving (zie het feit dat de wereldse machthebbers met haar 'gehoereerd' hebben, en dat zij de ware gelovigen vervolgd heeft), die tegenover het Nieuwe Jeruzalem staat. Wanneer het Koninkrijk van God gekomen is, zal de aarde genezen worden, en geldt de hiervoor genoemde belofte voor Israël ook voor de gehele aarde.

Sprinkhanenplagen

Dezelfde gebieden die te maken hebben met grote droogte hebben periodiek ook last van sprinkhanenplagen. Valt er eens regen die het gras doet opkomen, dan wordt alles kaalgevreten door sprinkhanen, zodat ze de hongersnood brengen of nog verder verergeren.

Ze worden in het aan Israël gerichte deel van de Schrift ook gezien als een oordeel van God. Mozes kondigt vóór het binnentrekken van het beloofde land van melk en honing aan, dat al hun zwoegen op het land tevergeefs zal zijn als zij God ongehoorzaam zijn, want de sprinkhanen zullen dan opeten wat zij verbouwd hebben: "U zult veel zaad naar de akker brengen, maar weinig inzamelen, want de sprinkhaan zal het opvreten", "Al uw bomen en de vrucht van uw land zullen de sprinkhanen in bezit nemen" (Deut 28:38,42).

Aan Salomo beloofde God, dat Hij het gebed van hen die zich daarop tot Hem zouden bekeren, zou verhoren: "Wanneer Ik de hemel sluit, zodat er geen regen valt, of wanneer Ik de sprinkhaan gebied om het land te verslinden, of wanneer Ik pest onder Mijn volk zend, en Mijn volk, waarover Mijn Naam is uitgeroepen, in ootmoed buigt en bidt, en zij Mijn aangezicht zoeken, en zij zich bekeren van hun slechte wegen, dan zal Ik vanuit de hemel horen, hun zonden vergeven en hun land genezen" (2 Kron 7:13,14).

Maar Amos moest later tot het volk zeggen dat zij zich niet hadden bekeerd, en God hun land niet had genezen: "De sprinkhanen vraten uw talrijke tuinen, wijngaarden, vijgenbomen en olijfbomen op. Toch hebt u zich niet tot Mij bekeerd, spreekt de HEERE" (Amos 4:9).

God kan dus op berouw en bekering plagen als die van sprinkhanen voorkomen of beëindigen.

Epidemieën

Er zijn allerlei lichamelijke ongemakken waar we regelmatig mee te maken hebben. Dat kan een verkoudheid zijn of een griep, maar ook een (veel) ernstiger ziekte.

We gaan hier echter niet stilstaan bij (betrekkelijk) lichte ziekten. Hoe vervelend een flinke verkoudheid ook kan zijn, en hoe de griep ons kan verzwakken, het is geen lijden maar een ongemak waar we helaas niet altijd aan ontkomen. Niemand zal toch in zo'n geval klagen: 'waarom overkomt mij dit?' Ons menselijk immuunsysteem werkt nu eenmaal zo dat we bepaalde ziekten eerst gehad moeten hebben om er voortaan niet meer (erg) vatbaar voor te zijn. Het is dus een kwestie van flink zijn en goed uitzielen.

Er zijn vele virussen die ons ziek kunnen maken. Wie er niet immuun voor is, of door vaccinatie immuun voor gemaakt is, is er ontvankelijk voor en wordt ziek. Griep, mazelen, rode hond, waterpokken, enzovoorts, zullen er altijd zijn. We zullen ermee moeten leven, of we het leuk vinden of niet. Voor wie niet in God als de Schepper gelooft, is dit nu eenmaal iets dat in de evolutie zo gelopen is, en kennelijk 'nog niet opgelost is'. Voor wie in God gelooft zou dit een onderdeel moeten zijn van hoe God ons heeft gemaakt – niet in de zin dat Hij een voor ons vervelend foutje bij de schepping heeft gemaakt, maar omdat Hij ons aan ziekten onderworpen heeft. Ziekte maakt ons ervan bewust dat wij voor ons leven afhankelijk zijn van God.

Als de griep om zich heen grijpt en grote aantallen mensen ziek maakt, wordt dat een griepepidemie genoemd. Vaak is het een kwestie van goed uitzielen om er snel en goed vanaf te komen. Voor een deel van de zieken kan een griep echter helemaal verkeerd uitpakken en zelfs tot de dood leiden. De oorzaak is meestal verwaarlozing, al of niet samengaan met al aanwezig onderliggende ziekten en zwakheden. Dat kan flink en zelfs hard aankomen.

Ook virusziekten als mazelen en rode hond, en door bacteriën veroorzaakte ziekten als roodvonk en kinkhoest, kunnen leiden tot epidemieën. Maar er zijn veel ernstiger ziekten die tot epidemieën kunnen uitgroeien. In deze tijd hebben we het zogenoemde 'coronavirus', dat ernstige complicaties teweeg kan brengen en tot een snelle dood kan leiden. In rampgebieden breekt vaak de door een bacterie veroorzaakte cholera uit.

Israël werd gewaarschuwd voor 'de pest' als het God ongehoorzaam bleef (Leviticus 26:25, Deuteronomium 28:21). Dit is kennelijk een aanduiding voor snel om zich heen grijpende, door bacteriën veroorzaakte, ziekten als builenpest en longpest, die in korte tijd veel dodelijke slachtoffers maakten. In 2 Samuël 24:15 is sprake van 70.000 doden in drie dagen! In de tijd van de profeten Jeremia en Ezechiël wordt tijdens de belegering van de stad Jeruzalem door het leger van Babel een hevige pest aangekondigd, waaraan een derde deel van de inwoners van de stad zal sterven (Jeremia 21:6, Ezechiël 5:12). De angst voor zulke uitbraken was uiteraard groot. In Psalm 91:6 lezen we over "de

pest, die in het donker rondgaat". Mogelijk was dit de gevreesde builenpest, want toen de Filistijnen de ark van de HEERE hadden buitgemaakt en meegenomen naar hun land, trof God de stad Asdod en omgeving met gezwellen, en er stierven kennelijke veel mensen. Toen zij de ark overbrachten naar Gath gebeurde hetzelfde. "Toen stuurden zij de ark van God naar Ekron. Het gebeurde echter, toen de ark van God in Ekron kwam, dat de inwoners van Ekron het uitschreeuwden: Zij hebben de ark van de God van Israël naar mij overgebracht om mij en mijn volk te doden. Daarom stuurden zij (boden), brachten al de stadsvorsten van de Filistijnen bijeen, en zeiden: Stuur de ark van de God van Israël weg, en laat hem terugkeren naar zijn (eigen) plaats, zodat hij mij en mijn volk niet zal doden. Er was namelijk een dodelijke verwarring in de hele stad; de hand van God drukte er zeer zwaar. De mensen die niet stierven, werden getroffen met gezwellen, zodat het hulpgeroep van de stad opsteeg naar de hemel" (1 Sam 5). Omdat de ziekte gepaard ging met een muizenplaag, gingen ze ervan uit dat de muizen die ziekte verspreidden – wat niet ondenkbaar is (1 Samuël 6:1-5).

Er zijn opvallende parallellen met de dood van een derde van de inwoners van Jeruzalem: de pest-epidemieën in het West-Romeinse Rijk met als hoofdstad Rome in de tweede en derde eeuw, die zo'n kwart van de inwoners van Rome het leven kostten; de pestepidemie in het Oost-Romeinse Rijk met als hoofdstad Constantinopel (Byzantium/Istanbul), die vanaf ca. 540 naar schatting 40% van de inwoners het leven kostte en zich over een groot deel van Europa uitbreidde; de dood van ongeveer een derde van de Europese bevolking in de jaren 1347-1352 door de pest – naar schatting stierven over de gehele wereld toen 75-100 miljoen mensen.

Een andere opmerkelijke parallel is die tussen de pest in de veertiende eeuw en de huidige uitbraak van corona. 'Volgens veel historici moet de geografische oorsprong van die pest gezocht worden in Centraal-Azië. Sommigen stellen in China, anderen wijzen meer precies bij het Issyk Koelmeer in het huidige Kirgizië (onder de huidige Kazachstaanse stad Alma-Ata). Vanuit Centraal-Azië verbreidde de pest zich over de rest van het continent. In 1346 bereikte de pest het gebied van de huidige Krim. In oktober 1347 nam een Genuees schip afkomstig uit De Krim de pest mee naar het eiland Sicilië. Vanaf daar verspreidde de pest zich in de jaren erop via Italië over de rest van Europa' (bron: Historiek.net). Deze pest woedde ongeveer 5 jaar...

Behalve de dodelijke pest, moest Mozes ook waarschuwen voor allerlei huidziekten: "De HEERE zal u treffen met zweren van Egypte, met gezwellen, met uitslag en schurft waarvan u niet genezen kunt worden" (Deut 28:27).

God kan de mensen dus treffen met allerlei epidemieën die hen aantasten, verzwakken en doden. De gehele geschiedenis door is er sprake van ziekten die miljoenen slachtoffers hebben gemaakt. En dat zal zo blijven tot de komst van Christus uit de hemel, die de aarde zal genezen; want tot die tijd zal de mensheid de HEERE niet willen erkennen als de enige God en zich bekeren tot Hem.

Tot slot

Natuurrampen en epidemieën zijn niet altijd Gods directe oordeel over de zondigheid van een (deel van een) land of volk, zoals sommigen vaak snel klaar staan te zeggen. Het kan, maar we moeten daarbij vooral denken aan een herinnering aan Zijn almacht en kracht, waarmee Hij de mens ook in één klap kan doden en vernietigen. Daarbij komen de woorden van Jezus over het ongeluk dat sommigen in Israël trof: "Denkt u dat ... (zij) ... grotere zondaars zijn geweest dan alle andere(n) ... omdat zij zulke dingen geleden hebben? Ik zeg u: Nee, maar als u zich niet bekeert, zult u allen evenzo omkomen" (Luk 13:2,3). Zulke rampen zijn dus vooral een waarschuwing voor de levenden, zodat zij zich bekeren tot God en niet straks door Zijn toorn omkomen.

Kijk naar wind. Het woord Hebreeuwse *ruach* staat voor elke beweging van lucht. Het kan daarom zowel wind als adem betekenen, maar ook geest, als datgene wat naar buiten komt, zoals door het spreken. In de Schrift zien we wind in de vorm van een rust, een stilte in een zacht briesje – zoals

wanneer iemand rustig ademt – en als een zware storm met zijn alles vernietigende kracht. Ze zijn metaforen voor de vrede met God en Zijn oordeel.

Dit is goed te zien in Psalm 107, waarin de ervaringen van zeelieden op een schip in een zware storm worden geschilderd. Behalve als een letterlijk beeld van de storm, de angst van de zeelieden voor hun leven, en hun roepen tot God om hun redding, kan dit zonder meer worden toegepast op de stormen van Gods oordeel, de angst van de mensen die het treft en hun aanroeping van God en hun bekering:

“(Er zijn er) die met schepen op zee varen (en) handeldrijven op de grote wateren. Zij zien de werken van de HEERE en Zijn wonderen in de diepte. Wanneer Hij spreekt, doet Hij een stormwind opsteken, die haar golven hoog opheft. Ze rijzen op naar de hemel, ze dalen neer in de diepe wateren; hun ziel smelt weg van ellende. Zij wankelen en waggelen als een dronken man, al hun wijsheid wordt verslonden. Maar toen zij in hun benauwdheid tot de HEERE riepen, leidde Hij hen uit hun angsten. Hij brengt de storm tot stilte, zodat hun golven zwijgen. Dan zijn zij verblijd, omdat (de wateren) gestild zijn en Hij hen naar de haven van hun wens leidde.” (verzen 23-32)

Aardbevingen en vulkaanuitbarstingen herinneren aan de ‘chaos’ van de woestijn waarmee de ruwe schepping begon en waarin God orde heeft geschapen om leven te vormen op aarde. Zoals Hij in Zijn almacht de krachten daarvan beteugeld heeft, kan Hij die ook weer hun gang laten gaan, zodat de aarde weer onrustig wordt en neigt naar chaos en woestijn. Gods belofte door de profeet Jesaja is echter, dat de aarde daar niet meer aan zal worden overgegeven: “Want zo zegt de HEERE, Die de hemel geschapen heeft, die God Die de aarde geformeerd en haar gemaakt heeft. Hij heeft haar gegrondvest, Hij heeft haar niet geschapen opdat zij woest zou zijn, (Maar) Hij heeft haar geformeerd opdat men erop zou wonen: Ik ben de HEERE, en niemand anders” (Jes 45:18).

In het boek Koningen vinden we iets uit het leven van de profeet Elia, dat veelzeggend is in verband met wat we tot nu toe hebben bekeken. Toen hij op de vlucht was voor de wrede koningin Izebel, zich beklaagde dat zijn werk zo weinig resultaat had, en vond dat hij maar beter dood kon zijn, verscheen ‘de HEERE’, dat wil zeggen een engel, hem:

“En zie, de HEERE ging voorbij, en een grote en sterke wind, die bergen spleet en rotsen in stukken brak, voor het aangezicht van de HEERE uit. (Maar) de HEERE was niet in de wind. Na deze wind kwam er een aardbeving, (maar) de HEERE was (ook) niet in de aardbeving. Op de aardbeving (volgde) een vuur, (maar) de HEERE was (ook) niet in het vuur. En na het vuur (kwam) het suizen van een zachte stilte. En het gebeurde, toen Elia (dat) hoorde, dat hij zijn gezicht met zijn mantel omwikkelde, naar buiten ging en in de ingang van de grot bleef staan. En zie, een stem (kwam) tot hem, die zei: Wat doet u hier, Elia?” (1 Kon 19:11-14)

De HEERE kwam dus niet in oordeel om Elia te wreken, maar in vrede, met een boodschap die Elia moest bekendmaken.

Op een aspect van dit lijden dat zijn oorzaak buiten de mens heeft komen we nog verder terug in het volgende onderdeel over lijden waar de mens mede de hand in heeft.

B. Lijden waar de mensheid (mede) oorzaak van is

God heeft de aarde uniek gemaakt en geplaatst in ons zonnestelsel. De afstand en hellingshoek van de aarde ten opzichte van de zon, haar draaiing om haar as en om de zon, zorgen voor de juiste leefomstandigheden voor ons mensen. Een grote planeet als Jupiter heeft zo'n enorme zwaartekracht, dat hij veel ruimtepuin afbuigt, zodat het de aarde niet bereikt en ons niet bombardeert. Onze dampkring voorkomt, onder andere, dat veel meteorieten op aarde inslaan en de ultraviolette straling van de zon te sterk voor ons is.

We hebben gezien dat er in de natuurwereld op aarde krachten zijn die een zegen, maar ook een vloek kunnen zijn. Op veel van de rampen – zoals een meteorietinslag, een aardbeving, of een vulkaanuitbarsting – die ons (kunnen) treffen hebben wij geen invloed. Maar er zijn (natuur)rampen die mede veroorzaakt worden door de mens, omdat de menselijke activiteit de zorg van God om ons een goed en rustig leven te geven (deels) teniet doet.

Klimaat en weer

Hoe u ook denkt over de klimaatverandering in onze tijd, feit is dat wij mensen sinds het begin van het industriële tijdperk het leven op aarde beïnvloeden. Nooit eerder in de geschiedenis hebben wij mensen zoveel en zo grootschalig voor de natuur schadelijke activiteiten uitgevoerd als in de afgelopen twee eeuwen. En die nemen nog steeds toe door de 'inhaalslag' van de 'ontwikkelingslanden'.

Er worden 'voor ons gemak' stoffen gemaakt die – soms pas op de lange termijn – een (groot) gevaar opleveren. Denk, bijvoorbeeld, aan drijfgassen voor spuitbussen. 'De ozonlaag of ozonosfeer is een laag in de stratosfeer, tussen ongeveer 15 en 50 kilometer hoogte, waarin relatief veel ozon aanwezig is. De aardatmosfeer beschermt het leven op aarde door een gedeelte van de schadelijke straling die afkomstig is van de zon tegen te houden. Zo wordt het schadelijkste deel van de ultraviolette straling uit zonlicht tegengehouden door de ozonlaag.' (Wikipedia). Dus wanneer wij mensen door industriële gassen de ozonlaag aantasten, neemt de schadelijke UV straling toe.

Ondanks dat er wetenschappers zijn die de menselijke invloed op het klimaat ontkennen, denkt het merendeel (meer dan 90%) daar anders over. Wie verantwoordelijkheidsgevoel heeft kan dit daarom niet zomaar negeren en zich gemakshalve (omdat dat beter uitkomt, zodat hij of zij niets hoeft te doen) aansluiten bij het 'kamp' van de ontkenner. De temperatuurstijging door de industrialisatie en stedenbouw (verstening van het milieu) heeft een versnellend effect en is vrijwel niet meer te stoppen. Minder ijs en sneeuw betekenen dat de zonnestraling niet meer wordt weerkaatst naar het heelal, maar door land en zee wordt opgenomen. Het gevolg is nog sterkere temperatuurstijgingen, nog meer droogte en verwoestijning, nog meer en zwaardere stormen, tijdelijke en permanente overstroming van grote gebieden. Daarbij komen het vrijkomen van CO₂ door verbranding van fossiele brandstoffen, en methaan en andere stoffen door het ontdooien van permafrostbodems, die het broeikas effect nog verder versterken en de temperaturen nog verder laten oplopen.

In de Bijbel worden rampen in de eindtijd genoemd, die hier aan doen denken en de mensen veel leed zullen brengen: grote hitte en een onstuimige zee:

"En er zullen tekenen zijn in zon, maan en sterren, en op de aarde benauwdheid onder de volken, in radeloosheid vanwege het bulderen van zee en golven. En het hart van de mensen zal bezwijken van vrees en verwachting van de dingen die de wereld zullen overkomen." (Luk 21:25,26)

"En de vierde engel goot zijn schaal uit over de zon, en haar werd (macht) gegeven de mensen te verzengen met vuur. En de mensen werden verzengd door grote hitte. Maar zij lasterden de Naam van God, Die macht heeft over deze plagen, en zij bekeerden zich niet om Hem eer te geven." (Op 16:8,9)

Als we leven in de eindtijd – en er is in de door de profeten aangekondigde terugkeer van Israël naar eigen land (onder andere Ezechiël 36) een sterke aanwijzing dat dit zo is – is het heel goed denkbaar dat de huidige klimaatontwikkelingen hiermee te maken hebben. De temperaturen op aarde lopen (nu al) sterk op, het ijs en de sneeuw smelten weg, waardoor het zeewater stijgt en grote gebieden (met veel mensen) worden bedreigd. Voeg daarbij de vulkanische activiteit en aardbevingen, met het gevaar van tsunami's, en we begrijpen waarom geprofeteerd is over het bezwijken van angst voor alles wat er gebeurt en ons nog te wachten staat.

Vervuiling, beschadiging en vernietiging van het leefmilieu

God heeft niet alleen de aarde uniek geplaatst in ons zonnestelsel, maar ook wonderbaar geschikt gemaakt voor het leven van mensen. De seizoenen, zon en regen, warmte en koude, de lucht die we inademen: het is allemaal zo ingericht dat wij een goed bestaan kunnen hebben.

Net als er in ons lichaam een delicaat evenwicht is, dat bij de geringste verstoring uit balans kan raken, met soms grote gevolgen, is dat ook in het groot zo. God heeft een evenwicht op aarde gemaakt dat zorgt voor, onder andere, warmte, zoet water en zuurstof, nodig voor een gezond leven.

Wij mensen kunnen het evenwicht op aarde echter verstoren. In sommige delen van het christendom beweert men wel dat dit niet kan, maar de onredelijkheid van deze stelling is alleen al duidelijk uit de manipulatie van de kleinste deeltjes van het door het God geschapen leven, de genen, en het gebruik van de oerkrachten van de schepping voor kernwapens, die grote mensenmassa's doden en verminken, en hele gebieden onbewoonbaar maken – en ook een 'probleem' bij een kerncentrale kan dezelfde gevolgen hebben.

De mens morrelt op allerlei wijzen aan Gods goede schepping, en verstoort daarmee het evenwicht dat Hij daarin gelegd heeft. De zeeën en oceanen worden vervuild met ons onafbreekbare afval, dat het dieren en plantenleven doodt – en uiteindelijk ook ons mensen omdat er onvoldoende of geen vis meer tot voedsel zal zijn, en het overgeblevene eigenlijk oneetbaar is door allerlei gevaarlijke gifstoffen uit dat afval en lozingen van ernstig vervuild water. De lucht wordt vervuild door alle rookgassen die we uitblazen bij de industriële productie en het transport. De aarde wordt vervuild door het vrijkomen van gevaarlijke stoffen bij de productie van chemische stoffen en de toepassing van die chemische stoffen voor de verdelging van onkruid en insecten. Het is dan ook niet verwonderlijk dat, juist in onze tijd, de gehele schepping zucht en verlangt bevrijd te worden van het verderf (Romeinen 8:21,22).

Dat is wat 'we' in het groot doen. Misschien niet persoonlijk, maar toch wel indirect doordat we van alles kopen en gebruiken waardoor deze problemen ontstaan. Ze zijn niet altijd direct zichtbaar, en we merken er in het begin niet veel van. Op den duur echter hopen ze zich op, en bedreigen ze ons omdat ze de aarde verderven. Er zijn ook ingrepen die direct zichtbaar en merkbaar zijn. Een voorbeeld daarvan is het kappen en platbranden van grote bosgebieden. De van verre zichtbare en ruikbare rook daarvan maakt grote gebieden bijna onleefbaar. Bovendien komt de in de bomen opgeslagen CO₂ vrij, wat weer zorgt voor verdere opwarming van de aarde. Ook zijn grote bosgebieden noodzakelijk voor de productie van de zuurstof en het zoet water waar wij voor ons leven van afhankelijk zijn. Een ander voorbeeld is de luchtvervuiling in de grote steden, door stof, rook en uitlaatgassen, waardoor een stinkende giftige lucht ontstaat die uiteraard niet gezond is om in te leven.

Ziekten en epidemieën

We hebben al gezien dat ziekten behoren tot het menselijk leven. Iedereen wordt af en toe ziek, en bij een deel van de mensen kan dat helaas nare gevolgen hebben. Bij het ouder worden slijt ons lichaam, en worden we ook gevoeliger voor ernstiger ziekten en uitval van functies, waaraan we uiteindelijk overlijden.

Maar ook door ons eigen toedoen kunnen ziekten een kans krijgen en/of zich ontwikkelen. Een voorbeeld is huidkanker. De aantasting van de ozonlaag zorgt voor toename van de UV straling, die bij te lang (onbeschermd) verblijven in de zon kan leiden tot huidkanker. Een ander voorbeeld is 'stralingsziekte' bij wie blootgesteld wordt aan te veel radioactieve straling. Om te voorzien in onze ongebreidelde behoefte aan energie is in diverse landen de toevlucht genomen tot kernenergie. De opwekking hiervan is een zeer gevaarlijk proces, dat maar moeilijk in de hand te houden is. Steeds weer blijkt er straling vrij te komen, en af en toe gaat het volledig mis, zoals in Tsernobyel en Fukushima, met vreselijke gevolgen. Veel mensen overlijden na korte of lange tijd, en de omgeving is voor altijd onbewoonbaar en het is gevaarlijk er voedsel te verbouwen. Radioactieve wolken kunnen zich door de wind verspreiden en grote gebieden, ook op grote afstand, besmetten. Niemand anders dan wij mensen – met onze ongebreidelde behoefte aan energie – zijn voor dit soort ziekten en aantasting van de leefomgeving verantwoordelijk.

Door onzorgvuldigheid en nalatigheid kunnen zich besmettelijke ziekten ontwikkelen en snel uitbreiden. Sommige 'nieuwe ziekten' hebben een dierlijke oorsprong en zijn overgebracht op de mens door omgang met of consumptie van dieren in het wild. De vreselijke ziekte ebola is van apen op de mens overgegaan. Mogelijk door het eten van wilde katten zijn enkele mensen besmet geraakt met het coronavirus. Het SARS virus van enkele jaren geleden heeft ook een dierlijke oorsprong. Dit soort dierlijke virussen zijn voor de mens zeer gevaarlijk. We hebben er geen afweer tegen en ze zijn zeer besmettelijk, zodat ze tot (grote) epidemieën kunnen leiden.

Door slechte hygiëne en onvoldoende afzondering kunnen individuele ziekten tot epidemieën leiden. Tot voor kort hadden we ervan gehoord, bijvoorbeeld als in rampgebieden, waar het slecht is gesteld met de hygiëne, al snel de door een bacterie veroorzaakte ziekte cholera opsteekt, en door de diarree steeds meer mensen besmet worden; nu weten we dit door de wijze van verspreiding van het coronavirus uit eigen ervaring. Ziekten als mazelen, roodvonk, kinkhoest, polio en hersenvliesontsteking kunnen tot kleine of grote epidemieën uitgroeien, als de patiënten niet snel en lang genoeg in afzondering worden gehouden. Ook verwaarlozing kan tot (ernstige) complicaties als longontsteking leiden.

Niet God is hiervoor verantwoordelijk, omdat Hij zulke rampen niet voorkomt, maar wij, omdat wij zelf de risico's kennen, en dus niet verrast moeten zijn dat er wel eens wat mis gaat, als we die risico's nemen en ons niet houden aan de meest elementaire voorschriften. Dit soort rampen zijn niet nodig als wij mensen bereid zouden zijn onze verantwoordelijkheid te nemen, door onze behoeften en verlangens te beperken, door rekening te houden met anderen en thuis uit te zieken en hygiëne te betrachten om andere niet te besmetten met onze virussen en bacteriën, enzovoorts.

God gaf Israël al voorschriften die moesten voorkomen dat mensen ziek werden en eventuele ziekten zich zouden verspreiden. Zo waren er regels voor hygiëne, zoals zich regelmatig wassen, vooral de handen (zie Mattheüs 15:2, Markus 7:3), en het afdekken van menselijke uitwerpselen (Deuteronomium 23:12,13); voor huidziekten (Leviticus 13:45,46); voor het eten van dieren (in ieder geval geen aaseters – Leviticus 11), enzovoorts.

Hongersnood en dorst

De verwoestiging van de aarde komt niet alleen door grote hitte en droogte, maar ook door het omgaan van de mens met zijn leefomgeving. Het kappen en platbranden van grote bosgebieden voor de teelt van gewassen levert misschien even wat op, maar op den duur raakt de grond uitgeput en verdroogt zij. De geschiedenis van ons eigen land laat dit al zien aan de hand van de door kaalslag en rooibouw ontstane heidevelden en later zandverstuivingen, die er nog deels zijn. Maar ook de erosie op het eiland Madagaskar laat zien wat het resultaat van ontbossing uiteindelijk is.

Overigens schreef God het volk Israël voor hun land elk zevende jaar rust te geven, door er niets op te verbouwen. Dit om enerzijds uitputting van de grond te voorkomen en anderzijds te doen vertrouwen dat Hij zou zorgen voor een rijke oogst in het zesde jaar, zodat zij het zevende jaar voldoende te eten hadden (Leviticus 25:1-7).

De grote regenwouden zorgen voor hun eigen weer, met veel verdamping en regen, en dus de levering van zoet water. Door het kappen daarvan vermindert de regenval steeds verder, waardoor zulke gebieden gaan verdrogen en de zoetwatervoorziening in gevaar komt.

De toenemende verwoestijning houdt in dat er steeds minder ruimte komt voor de verbouw van voedsel en het houden van vee voor de zich nog altijd sterk uitbreidende wereldbevolking. Hongersnoden zijn daarvan het gevolg. Dit hongerprobleem wordt nog versterkt door het houden van vee dat het al schaarse groen afvreet – vooral geiten – en slecht wildbeheer waardoor de oogst wordt opgevreten of verwoest.

Verkeerd watergebruik doet de droogte verder toenemen, omdat er niet voldoende regen valt om al het verbruikte water aan te vullen. Stuwdammen in rivieren doen het beschikbare water stroomafwaarts afnemen, waardoor mensen daar te weinig drinkwater hebben en onvoldoende water voor de irrigatie ten behoeve van land- en tuinbouw. Het gebruik van ondergrondse waterreservoirs voor beregening van velden (zelfs in de woestijn, waar normaal gesproken niets wil groeien), doen de verdroging nog verder toenemen.

De honger doet zich des te meer voelen waar het alternatief voor veel mensen, vis (want vlees kunnen zij niet betalen, of ze hebben hun vee nodig voor melk), ook aan het wegvallen is door overbevissing, stijgende watertemperaturen, het opdrogen van meren, watervervuiling, enzovoorts.

Tenslotte

Er moet hier nog gezegd worden dat er eenvoudig teveel mensen zijn om te voeden op een niet-industriële wijze, want er zou veel grond nodig zijn om ieder individu of kleine gemeenschap in eigen behoeften te laten voorzien. Grond die nu wordt gebruikt voor bedrijven en transport. De enige mogelijkheid zou zijn afstand te doen van onze huidige, op groei van productie en handel gerichte, samenleving – een illusie voor dit moment, want de meeste mensen zullen dat niet willen, maar in het komende Koninkrijk van God toch ten einde zal komen.

God treft mensen met 'plagen', omdat ze in Zijn schepping mogelijk zijn; maar de mens kan ze zelf in gang hebben gezet en/of bevorderd, en zo de oorzaak zijn dat ze over hem komen (dus niet: overkomen). God is verantwoordelijk voor de wijze waarop Hij ons mensen op de proef stelt, tuchtigt en straft; maar wij kunnen Hem niet verantwoordelijk houden voor dingen waar wij zelf de hand in hebben. Want, om maar enkele dingen te noemen:

Het is toch niet natuurlijk en door God bedoeld voedsel zo te manipuleren en met schadelijke stoffen te behandelen, dat mensen, dieren, vissen, vogels, insecten, planten, bomen daardoor vergiftigd worden en uiteindelijk wegwijnen en sterven? De monoculturen zijn vatbaar voor ziekten, die alleen met genetische manipulatie en gifstoffen te voorkomen of te behandelen zijn. Komen de gevolgen daarvan niet nu al op ons bordje, door allergieën, ziekten en andere ongemakken; maar ook door een verstoord ecosysteem, waardoor de voedsel- en drinkwatervoorziening in gevaar komt in plaats van verbeterd?

Het is toch niet natuurlijk en door God bedoeld zoveel vlees en vis te eten, dat duizenden dieren opeengehoopt in kleine ruimte 'moeten' worden grootgebracht, en zo gevoed dat zij binnen enkele maanden slachtrijp zijn? Zulke hoeveelheden dieren bij elkaar zijn gevoelig voor ziekten, die kunnen worden overgebracht op mensen (denk aan een vorm van dementie – de variant van de ziekte van

Creutzfeld Jacob die in verband staat met BSE, de gekkekoeienziekte). Daar komt bij dat de dieren medicijnen krijgen toegediend, die wij mensen door het eten van hun vlees ook binnenkrijgen, met ziekten, allergieën, en onbehandelbaarheid met antibiotica als gevolg.

Het is toch niet natuurlijk en door God bedoeld, dat wij – in ons verlangen naar steeds meer – alles in ons leven mechaniseren en industrialiseren, met grote hoeveelheden (vaak onafbreikbaar) afval en schadelijke gassen? Wat wij produceren blijft op aarde en heeft gevolgen voor land, lucht en water. En alles wat schadelijk is – dus wat wij beter niet kunnen eten, drinken of inademen – heeft een gevolg voor ons welzijn. Een welzijn waar God zo mee begaan was bij de schepping, en nog steeds is.

En zo kunnen we doorgaan. Veel lijden zouden wij mensen onszelf en elkaar kunnen besparen als we dit soort dingen niet (meer) zouden doen, of in ieder geval sterk verminderen. God heeft alles goed geschapen en de mens als rentmeester, beheerder daarvan aangesteld. Wij blijken echter slechte beheerders te zijn als wij Gods goede schepping vernielen en zelfs al bezig zijn te vernietigen. In sommige kringen wordt gezegd dat wij alle door God gegeven middelen mogen en zelfs moeten gebruiken, om alle zegeningen daarvan te kunnen genieten. Dit is echter een drogreden, die onbeperkte zelfzucht moet verbergen.

De aarde is zoals God haar heeft gemaakt. Hij beheerst de krachten van de natuur, die Hij daarin gelegd heeft. Hij heeft de macht om ze hun gang te laten gaan en om ze in te perken of te stoppen, ook als wij mensen ze tot ons nadeel beïnvloeden. We kunnen God niet de schuld geven als Hij de zelfzuchtige mens – die steeds meer wil, nooit tevreden is met wat zij heeft – zijn gang laat gaan en krachten over zich afroept die hij niet kan beheersen – totdat Hij ingrijpt uiteraard, want Hij wil niet dat de aarde weer vervalt tot de oorspronkelijke chaos en woestenij. De enige remedie is: ons wenden tot God en ons bekeren – wat een activiteit inhoudt: in ons leven de andere (zelfs tegengestelde) kant opgaan dan we tot nu toe deden; niet de weg die we als mens willen gaan maar de weg die God wil dat wij gaan; een onderdeel daarvan is dat wij ook onze verantwoordelijkheid nemen voor de aarde en het welzijn van alle door God geschapen leven; want kinderen van God behoren de ideaaltoestand van Gods Koninkrijk nu al in hun leven na te streven.

C. Lijden waarvoor wij zelf verantwoordelijk zijn

Naast lijden door natuurkrachten, al of niet door ons mensen in algemeenheid afgeroepen, is er lijden waar wij zelf voor verantwoordelijk zijn en dat we onszelf en anderen aandoen.

We leiden een bestaan vol risico's. Elke beslissing die we nemen heeft voor- en nadelen, kan ons iets goeds opleveren of in gevaar brengen. Veel gevaren bestaan niet 'van nature', zodat God of een ander wezen verantwoordelijk is of gehouden kan worden voor de gevolgen daarvan. In veel gevaren begeven wij ons vrijwillig – we hoeven dat niet te doen. We kunnen ons, bijvoorbeeld afvragen:

Is het natuurlijk en door God bedoeld zich seksueel zo te gedragen dat men ernstige ziekten (soa en aids) oploopt, die vervolgens anderen weer bedreigen?

God vraagt ons toch niet om in een vliegtuig of schip te stappen dat kan verongelukken, of in een auto waarmee wij onszelf of een ander een ongeluk kunnen bezorgen, met (blijvende) verwonding of de dood tot gevolg? God vraagt ons toch ook niet allerlei gevaarlijke sporten te doen, waardoor wij kunnen sterven of ons ernstig te verwonden, of anderen dat aan kunnen doen. En zo kunnen we doorgaan. Het zijn onze keuzes en dus onze verantwoordelijkheden. We kunnen voorzichtig zijn, maar we begeven ons toch vrijwillig in gevaren; en een ongeluk zit in een klein hoekje. Onvoorzichtigheid en roekeloosheid verergeren de zaak nog. We kunnen zeggen dat we op God vertrouwen. Maar het heeft toch geen enkele zin om Hem te bidden ons te beschermen voor alle gevaren, als wij vervolgens veel te hard rijden, of bij lawinegevaar gaan skiën, om maar wat te noemen?

En wat te denken van roken, drugs en veel alcohol? Het kan toch niet natuurlijk en door God bedoeld zijn, iets dat brandt in de mond te nemen en de rook met giftige stoffen in te ademen? En dat terwijl iedereen toch weet dat je daar vreselijke ziekten van kunt krijgen en je longen daardoor ernstig beschadigd kunnen worden, ongeboren kinderen daardoor afwijkingen kunnen krijgen, de mensen in je omgeving 'meeroken' en door het inademen van jouw rook ook longkanker kunnen krijgen, etc. Is dit alles het 'genot' waard? Een glas wijn of bier kan lekker zijn, maar het is toch niet natuurlijk en door God bedoeld zoveel alcohol te drinken, dat je beneveld of dronken wordt en minder of geen controle meer hebt over je beslissingen en bewegingen? En dan ook nog, bijvoorbeeld, met alcohol op achter het stuur van de auto te gaan zitten, waardoor niet alleen jijzelf maar ook andere weggebruikers ernstig gevaar gaan lopen? Teveel alcohol kan bovendien leiden tot ernstige ziekten. Door te veel, te snel en ongezond eten en drinken kunnen we ziekten als diabetes en hart- en vaatproblemen krijgen, met het risico van operaties en amputaties. Maar ze maken de lijder ook nog eens gevoelig voor andere ziekten.

Ook is er veel leed dat voortkomt uit zelfzucht, liefdeloosheid, gebrek aan naastenliefde, begeerte, eigenwijsheid, etc. Wie steeds meer wil en moet in geld, bezit, carrière, extra moet werken om hoge schulden af te betalen, enzovoorts, zal zichzelf op een dag tegenkomen, want niemand houdt de 24/7 economie op den duur vol. Wie overlast veroorzaakt moet niet verbaasd zijn als hij ruzie krijgt met de burens. En zo kunnen we een lange lijst maken van ziekten die we kunnen oplopen en doorgeven, en problemen die we kunnen krijgen en veroorzaken, door ons eigen toedoen.

Tenslotte

Dit zijn dingen die we zelf doen en waar we leed en moeilijkheden van ondervinden, en waar we niemand anders – God of mensen – de schuld van kunnen en mogen geven. Als we ons hielden aan enkele (algemeen aanvaarde) elementaire regels zouden we er geen last van krijgen. De spijt komt na de zonde, wordt er vaak gezegd, wat zoveel betekent dat het dan (vrijwel) te laat is. En dat is maar al te waar voor wie zwaar moet lijden als gevolg van een verkeerde levenswijze, of het hele verdere leven in een rolstoel moet zitten vanwege een dwarslaesie door een ongeval waar alcohol in het spel was.

De apostelen Petrus en Paulus hebben een en ander in niet mis te verstane taal geschreven in hun brieven, want wat de eeuwigheid betreft is het van levensbelang:

“Welnu, omdat Christus voor ons in het vlees geleden heeft, moet ook u zich wapenen met dezelfde gedachte: wie in het vlees geleden heeft, is opgehouden met (het dienen van) de zonde, om nu, (in) de tijd die (ons) nog overblijft in het vlees, niet meer naar de begeerten van mensen, maar naar de wil van God te leven. Want wij hebben de voorgaande tijd van ons leven lang genoeg de wil van de heidenen gedaan en gewandeld in uitingen van losbandigheid, begeerten, dronkenschap, zwelgpertijen, drinkgelagen en allerlei walgelijke afgoderij. Daarbij bevreemdt het hun dat u niet meeloopt in dezelfde uitbarsting van losbandigheid, en zij belasteren (u). Maar zij zullen rekenschap moeten afleggen aan Hem Die gereedstaat om de levenden en de doden te oordelen.” (1 Pet 4:1-5)

“Dwaal niet! Ontuchtplegers, afgodendienaars, overspelers, schandknappen, (mannen) die met mannen slapen, dieven, hebzuchtigen, dronkaards, lasteraars en rovers zullen het Koninkrijk van God niet beërven. Sommigen van u zijn dat wel geweest, maar u bent schoongewassen, maar u bent geheiligd, maar u bent gerechtvaardigd, in de Naam van de Heere Jezus en door de Geest van onze God. Alle dingen zijn mij geoorloofd, maar niet alle dingen zijn nuttig. Alle dingen zijn mij geoorloofd, maar ik zal mij niet onder de macht van (ook maar) iets laten brengen.” (1 Kor 6:10-12)

Iemand zou kunnen zeggen dat wat we onszelf aandoen toch onze eigen zaak is; een onderdeel van onze vrije wil en keuze. Dat is echter maar ten dele zo, zeker voor wie zich christen noemt. Dure medische behandelingen, bijvoorbeeld, komen ten laste van de gemeenschap, en hij mag een ander niet tot last zijn, maar behoort voor hen een zegen te zijn.

Jezus heeft zijn volgelingen gekocht en betaald met zijn leven; zij zijn daarom niet (meer) van zichzelf. Daarom mogen juist zij het door God zo prachtig gemaakte lichaam niet in gevaar brengen en vernielen, maar behoren zij God en Zijn Zoon te verheerlijken in/met hun lichaam; want “Het lichaam is ... voor de Heere en de Heere voor het lichaam ... Weet u niet dat uw lichamen leden zijn van Christus?” (1 Korinthiërs 6:13,15 en 20)

Een christen behoort dus niet onverschillig te zijn voor de gevolgen van zijn doen en laten voor zichzelf en andere mensen. Waarom zouden anderen last moeten hebben en zelfs moeten lijden, omdat hij zijn zin wil hebben of zijn gang wil gaan? Iedereen kent het gezegde ‘Wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet’. Op zich is dat al duidelijk genoeg, maar het is een negatieve verbastering van iets dat Jezus eens zei tot zijn volgelingen. Hij gebood hen namelijk hun naaste lief te hebben alsof zij het zelf waren:

“Alles dan wat u wilt dat de mensen u doen, doet u hun ook zo.” (Mat 7:12)

“En zoals u wilt dat de mensen u doen, doet u hun ook zo.” (Luk 6:31)

Dat is dus positief en actief gesteld: Christus’ volgelingen moeten bezig zijn met het welzijn van anderen, zoals zij ook bezig zijn met hun eigen welzijn. Niet het er (af en toe) een beetje bij doen, maar als deel van hun leven, zodat de christen wijst op Gods liefde in Zijn Zoon voor alle mensen.

D. Lijden waarvan anderen (mede) de oorzaak zijn

Behalve de dingen die wij onszelf en anderen aandoen, kunnen andere mensen ook ons wat aandoen. We gaan het hier niet over opzet hebben, want die is altijd verkeerd, en geweld is het onderwerp van het volgende onderdeel en verdrukking en vervolging is al voldoende besproken.

Net als wij zelf kunnen ook andere mensen onoplettend en onvoorzichtig zijn. We moeten daar altijd rekening mee houden. Naast God te bidden of Hij ons wil bewaren voor alle gevaren, zullen we zelf ook iets moeten doen. Wie onbeschermd iemand met een besmettelijke ziekte bezoekt, kan zelf ook ziek worden. Wie niet oplet bij het oversteken van de weg, kan onder een auto komen of een botsing krijgen. Wie zijn tas met portemonnee open in de winkelwagen laat liggen, of de sleutel in de deur van het huis of de auto laat zitten, kan bestolen worden. En zo kunnen we een lange lijst maken van alles wat we doen en niet doen, en er (mede) de oorzaak van is dat ons iets overkomt. We kunnen dan onmiddellijk de schuld aan een ander geven, maar het eerste dat we eigenlijk moeten doen, is ons afvragen wat onze eigen rol is in wat ons is overkomen. Er is, bijvoorbeeld, het gezegde 'de gelegenheid maakt de dief'.

We kunnen en mogen in ieder geval nooit zeggen dat als we zelf niets hebben gedaan dat (eventueel) had kunnen voorkomen wat ons getroffen heeft, ons gebed niet heeft verhoord, of fatalistisch zeggen dat God het dan wel zo gewild zal hebben.

Er is ook een veel ergere oorzaak van lijden door anderen, namelijk onverantwoord gedrag en roekeloosheid, waar we zelfs bij oplettendheid niets tegen kunnen doen. Want hoe kun je, om maar iets te noemen, voorkomen dat ineens een dronken bestuurder of een veel te hard rijdende motorrijder de macht over het stuur verliest en op je inrijdt? Het leed dat dit veroorzaakt komt hard aan, en het is moeilijk ermee om te gaan. De schuld ligt uiteraard volledig bij de ander, maar de slachtoffers moeten altijd in gedachten houden dat er geen sprake is van opzet.

Nog moeilijker wordt het als de slachtoffers zich gaan afvragen of God dit had kunnen voorkomen, en daardoor zelfs hun geloof verliezen. Ja, God kan alles voorkomen, maar als Hij dat niet deed, kunnen slachtoffers zich beter afvragen wat de oorzaak daarvan geweest kan zijn. Ook mogen zij Hem dat vragen.

En dan komt daarbij de kwestie van rechtvaardigheid. Slachtoffers vragen, terecht, een vorm van genoegdoening in straf en vergoeding van leed en schade. Israël kreeg van God rechtvaardige wetten, waarin de straffen en vergoedingen waren vastgelegd. Daarmee was er eenheid in strafmaat en voor iedereen duidelijkheid. Zie Exodus 22:1-17, Numeri 5:5-10 en 15:22-31 en 35:9-34, Deuteronomium 16:18-20 en 17:14-20 en 24:6-16.

In ons land hebben we een rechtvaardig rechtssysteem, en met de uitspraken van de rechter zullen we het moeten doen. De rest laten zich als christen beschouwende mensen aan God over, zonder te blijven roepen dat de straf hoger had moeten zijn, en zonder eigen wraak te zoeken door de dader te blijven achtervolgen en lastig te vallen. Het 'gevoel' dat de straf nooit hoog genoeg kan zijn voor, bijvoorbeeld, het verlies van een geliefde heeft niets met rechtvaardigheid te maken. Zoiets past volgelingen van Christus niet, want hun principe zou moeten zijn dat met de straf geboet is voor de zonde. Iemand kan nooit dubbel gestraft worden voor hetzelfde. Wraakzucht lost niets op, want die geliefde of dat been krijgt u er niet mee terug, en uw verdriet zal er niet minder om worden. En stel dat u zelf in een vergelijkbare situatie zelf slachtoffers maakt, zou u dan niet hopen op en vragen om genade? God is genadig en barmhartig, en Zijn kinderen behoren dat ook te zijn.

E. Misbruik en geweld

Veel lijden in de wereld wordt niet door direct en opzettelijk menselijk handelen teweeggebracht. De uitzondering is wat mensen in hun zelfzuchtigheid zichzelf en elkaar aandoen. Laten we het maar direct zeggen: stel dat we God verantwoordelijk zouden willen houden voor het lijden in de wereld, dan kan Hij toch onmogelijk verantwoordelijk worden gesteld voor wat mensen elkaar aandoen! Dit lijden komt voort uit het denken en handelen van de mens, die een ander schade wil toebrengen door vernedering, misbruik, verwonding en dood. Dit alles komt voort uit begeerte, jaloersheid en haat van zelfzuchtige en gewetenloze mensen tegenover hun medemens(en).

Geestelijk geweld

Om te beginnen is er geestelijk geweld, bedoeld om de ander te kleineren, vernederen, 'kapot te maken'. Dit kan van alles zijn: van pesten en treiteren door individuen, tot een overheid die verdachten geestelijk mishandelt 'om ze te breken'. Dit valt tegenwoordig allemaal onder 'geestelijke terreur'. In de Schrift zien we dit voor het eerst als Abraham en zijn vrouw Sara, wegens haar onvruchtbaarheid, besluiten het heft in eigen hand te nemen. Sara stelt voor dat Abraham een zoon verwekt bij haar slavin Hagar. Bij Hagars zwangerschap leidt dit tot minachting van haar meesteres en uiteindelijk vernedering van Hagar door Sara (Genesis 16:4 en 6). Dit valt op geen enkele wijze goed te keuren, want wie er door getroffen wordt, lijdt daar (vaak) ontzettend door.

Misbruik van vertrouwen en machtsmisbruik

Hetzelfde geldt voor misbruik van vertrouwen en machtsmisbruik: ook daarin zijn allerlei vormen, van oneerlijkheid en corruptie tot afpersing en fysiek geweld. In ieder geval gaat het erom, dat mensen hun macht en het vertrouwen van anderen misbruiken om anderen te benadelen en/of ten onder te houden. In de Schrift vinden we daar ook uitspraken over. De profeet Ezechiël spreekt de geestelijk leiders van het volk aan dat zij over hen heersen "met geweld en met harde hand" (34:4), in plaats van dat zij hen leiden als schapen. Mozes moest het volk allerlei voorschriften geven, ook voor hun omgang met elkaar; zoals geen oneerlijkheid, omkoperij en klassenjustitie:

"U mag niet twee verschillende (weeg)stenen in uw zak hebben, een grote en een kleine. U mag in uw huis niet twee verschillende efa's hebben, een grote en een kleine. U moet een zuivere en rechtmatige (weeg)steen hebben, u moet een zuivere en rechtmatige efa hebben ... Want iedereen die dat doet, iedereen die onrecht doet, is voor de HEERE, uw God, een gruwel." (Deut 25:13-16)

"U mag het recht van de arme onder u niet buigen bij zijn rechtszaak. Houd u ver van bedrieglijke zaken. Een onschuldige en een rechtvaardige mag u niet doden, want Ik zal de schuldige niet rechtvaardig verklaren. U mag geen geschenk aannemen, want het geschenk maakt zienden blind en verdraait de woorden van de rechtvaardigen. U mag de vreemdeling niet onderdrukken, want u kent zelf de gesteldheid van de vreemdeling, omdat u (zelf) vreemdeling geweest bent in het land Egypte." (Ex 23:6-9 – wat de afkeuring van het geven en aannemen van geschenken om iets gedaan te krijgen zijn er in de Schrift vele uitspraken, bijvoorbeeld: Ps 15:5, 26:10; Spr 15:27, 17:23, 18:16)

"U mag uw naaste niet afpersen en niet beroven", "U mag geen onrecht doen in de rechtspraak, u mag geen partij trekken voor de arme en de aanzienlijke niet voortrekken. Op rechtvaardige wijze moet u uw naaste oordelen." (Lev 19:13,15)

Door de profeet Ezechiël sprak God hen erop aan dat zij zich hier niet aan hebben gehouden: "Zij hebben bij u geschenken aangenomen om bloed te vergieten. Rente en winst hebt u genomen, u hebt uw naaste door afpersing afgezet" (Ezech 22:12).

Seksueel misbruik

Tegenwoordig staat misbruik van anderen in het centrum van de belangstelling. Vooral seksueel misbruik, dus tegen de wil (zonder toestemming) een ander gebruiken voor de bevrediging van eigen lusten en begeerten. Velen die te maken hebben (gehad) met seksueel misbruik zijn voor het leven getekend. Zij lijden door schaamte, verdriet, angst, schuwheid, boosheid, en dergelijke, en

zelfs verminking. Het is een oud probleem, waar we kennelijk niet vanaf komen (dan bij de wederkomst van Christus). We lezen er al onsmakelijke verhalen over in de tijd van Abraham, als zijn neef Lot in Sodom bezoek krijgt (Genesis 19), en later in Israël (Richteren 19). In de Wet waren allerlei voorschriften en bepalingen opgenomen tegen zulke dingen en meer afwijkend gedrag. Te noemen vallen Exodus 22:16,17; Leviticus 18, 20:8-21; Deuteronomium 22:20-30.

Racisme

Waar het precies bij hoort is lastig te zeggen, omdat bij dit geestelijk geweld vaak ook fysiek geweld wordt gebruikt. Ik doel hier op allerlei vormen van racisme, bijvoorbeeld wegens huidskleur of afstamming. Het 'blanke ras' vindt zich superieur ten opzichte van mensen met een andere huidskleur, die lang werden gezien als wilden en barbaren die je naar believen kon misbruiken, mishandelen en doden. Jodenhaat (abusievelijk antisemitisme genoemd, want ook veel Arabieren zijn Semieten) is een ander bekend fenomeen; maar ook allerlei etnisch geweld in Afrika valt daaronder – de ene stam gunt de andere het licht niet in de ogen.

Slavernij

Ook slavernij hoort bij fysiek geweld, want het is iemand gedwongen werk voor je te laten doen, onder bedreiging van straf en zelfs dood. Veel landen/volken hebben zich daar in de loop van de geschiedenis schuldig aan gemaakt. Maar ondanks de officiële afschaffing van de slavernij bestaan er nog altijd vormen van slavernij; vooral om in de behoefte naar meer voor minder in het 'Westen' te voorzien. Mensen die geen bestaan hebben omdat ze geen werk hebben, kunnen niet anders dan gaan werken in fabrieken, of als bouwvakkers, of als gevaarlijk afvalopruimers, of in mijnen, enzovoorts. Daar moeten ze lange dagen maken tegen een hongerloon, en in veel gevallen met gevaar voor eigen leven. De eigenaars en opzichters weten dat ze de volgende dag terugkomen, omdat ze anders geen eten hebben. Er zijn zelfs gevallen bekend dat fabrieksarbeiders door gewapende toezichthouders in de gaten worden gehouden, zodat zij door blijven werken. In sommige landen mogen buitenlandse arbeiders het land niet meer uit, zodat ze geen keus hebben als ze niet willen sterven van de honger. In de Wet die Israël ontving waren er bepalingen opgenomen tegen slavernij. God had hen uit hun slavernij in Egypte gered; ze wisten dus wat het was om slaven te zijn, en in herinnering daaraan zouden zij hun volksgenoten nooit mogen onderdrukken of permanent tot slaaf maken (zie Exodus 21:2-6. Ook zouden ze vreemdelingen die voor hen werkten goed moeten behandelen (zie Exodus 22:21.

Moord en doodslag

De eerste keer dat we in de Schrift over fysiek geweld in de vorm van moord lezen is al in het vierde hoofdstuk van Genesis. Adam en Eva hadden twee zonen: Kaïn en Abel. Toen Kaïn merkte dat Abel (meer) gezegend werd door God dan hij, werd hij jaloers en begon hij Abel te haten: "Toen ontstak Kaïn in grote (woede) en liet hij zijn hoofd zakken" (Gen 4:5). De woorden haat en haten worden hier niet gebruikt, maar het zal een ieder duidelijk zijn dat dit het was. Hatens is niets minder dan de ander dood wensen. Het besluit van Kaïn zijn broer te doden stond eigenlijk al vast, ondanks dat God hem op andere gedachten probeerde te brengen. Veel mensen die een ander haten zouden - wanneer zij de kans kregen en niet zouden terugschrikken voor de gevolgen voor henzelf – hetzelfde doen als hij. De apostel Johannes schrijft in zijn eerste brief over haten, met een herinnering aan de broers Kaïn en Abel: "Ieder die zijn broeder haat, is een moordenaar..." (1 Joh 3:15).

God keurt het vergieten van andermans bloed zeer sterk af (Genesis 4:1-16). Juist om het sindsdien steeds verder om zich heen grijpend geweld, dat werd verpersoonlijkt in de wraakzuchtige Lamech (Genesis 4:23,24) bracht God de zondvloed over de aarde (Genesis 6:11-13,17). Na de zondvloed was de jager Nimrod het 'boegbeeld' van de geweldenaars (Genesis 10:8). In de rest van het Oude Testament vinden we, uiteraard naast Gods heilswoord en reddend werk, een treurige aaneenrijging van geweld dat mensen elkaar aandoen. Het ergste daarvan is dat mensen van het in Abraham uit-

verkoren volk Israël elkaar vermoordden. De bloedigste tijd was die van koning Manasse, die daarom het einde van het Koninkrijk Juda inluidde (2 Koningen 21:16, 24:3,4).

In de wet waren duidelijke bepalingen opgenomen voor alles waar door schuld, in de vorm van daad en nalatigheid, iemand verwond of gedood werd. Moedwillige doodslag kostte ook de dader het leven (Numeri 35; Leviticus 24:17,21; Deuteronomium 19:1-13).

Terreur

Tegenwoordig hebben we te maken met allerlei vormen van terreur. Door machthebbers die een schrikbewind uitoefenen, maar ook door individuen en groepen die met geweld hun gelijk willen halen en hun zin proberen te krijgen. Dat kan zijn tegen willekeurige slachtoffers – bijvoorbeeld door in te rijden in of te schieten op een menigte – of gericht tegen een bepaalde groep – bijvoorbeeld omdat ze ‘van de verkeerde religie’ zijn of van een bepaald volk of ras (religieus en etnisch geweld). Dit veroorzaakt veel leed; maar ook angst, want het kan overal en op elk moment gebeuren.

Oorlog

Het Oude Testament vertelt over oorlogen die andere volken voerden tegen Israël. Dat gebeurde niet zomaar. God liet dat toe vanwege de voortdurende ongehoorzaamheid van Zijn volk. Israël ging uit Egypte om rust en vrede te hebben in het beloofde land. Dit betekent dat God de omstandigheden daarvoor zou scheppen. De grote wonderen en tekenen die God in het machtige Rijk Egypte deed waren voldoende om de hen omringende volken bevreesd te laten zijn voor de God van Israël, zodat zij hen met rust zouden laten (zie bijvoorbeeld 1 Samuël 6:6). Er was echter een voorwaarde: Israël zou God moeten gehoorzamen. Bij hardnekkige ongehoorzaamheid zou God Zijn zegeningen voor het volk beëindigen: “De HEERE zal de pest aan u laten kleven, totdat Hij u vernietigd heeft (en u verdwenen bent) uit het land waar u naartoe gaat om het in bezit te nemen. De HEERE zal u treffen met toring, koorts en ontsteking, met hitte en droogte, en met korenbrand en meeldauw, die u achtervolgen zullen totdat u omkomt” (Deut 28:21,22). Door de verzwakking en het verminderend aantal van de Israëlieten kregen en grepen de omringende volken de kans hen aan te vallen: “De HEERE zal geven dat u door uw vijanden verslagen wordt” (vs 25).

Nu zult u misschien zeggen, dat Israël ook oorlogen gevoerd heeft met andere volken en daarbij veel gruweldaden heeft begaan, zowel bij de verovering van het beloofde land en in de tijd van koning David. Laten we daar voor de duidelijkheid even naar kijken. Israël moest het land Kanaän innemen om twee redenen: 1. het land was beloofd aan Abraham en zijn nageslacht uit Izak en Jakob, en 2. de zonde van de volken die daar woonden was te erg geworden. God beloofde Abraham het land in de toekomst (meer dan 400 jaar na de belofte), “want (de maat) van de ongerechtigheid van de Amorieten is tot nu toe niet vol” (Gen 15:16). Toen zij het land gingen binnentrekken, kregen zij van de HEERE de opdracht deze ‘Amorieten’ – de Kanaänitische volken – te doden met “de scherpte van het zwaard” (zie Numeri 21:24); wat zoveel wil zeggen als direct doden, dus niet martelen en dergelijke, zodat er zo min mogelijk geleden werd. Dit moet gezien worden als het uitvoeren van het door God bepaalde vonnis. Dit is iets anders dan het uittrekken tegen vijanden die tegen hen optrokken toen zij in het beloofde land woonden. Daarvoor staan in Deuteronomium 20 zogenoemde ‘oorlogswetten’. Maar zoals tot op de huidige dag overal op aarde, zijn er ook in Israël lieden geweest die het nodig vonden hun vijanden zoveel mogelijk te laten lijden. In de tijd van koning David, toen de veroveringen van het door God beloofde gebied werden voltooid, waren er legeraanvoerders die zich aan buitensporig geweld schuldig maakten. Omdat David hun bevelhebber was, was hij daarvoor verantwoordelijk; daarom staat er dat hij dit deed (zie 2 Samuël 12:31) – maar ook al zou David er wel zelf aan hebben meegedaan (wat gezien zijn karakter echter nauwelijks voorstelbaar is; zie ook de conflicten die hij met zijn legeraanvoerders had in 2 Samuël 19:22, 1 Koningen 2:5 en 6). Hoe het ook zij: dit was niet zoals de HEERE het bedoelde.

Tenslotte

Veel geweld komt voort uit haat tegen God en Christus (Johannes 15:24). Die wordt dan afgereageerd op de mensen die in Hem geloven en die Hij liefheeft. Dat is ook wat we bij Kaïn zien. Maar het is ook zichtbaar in de verdrukking en vervolging van de kinderen van God. Jezus waarschuwde vooraf dat zijn volgelingen het voorwerp van haat zouden zijn, omdat de mensen Hem haten (Mattheüs 24:9,10; Markus 13:13; Lukas 21:17; Johannes 17:14), en zei dat zij zich daar niet over verwonderen moesten: "Als de wereld u haat, weet dat zij Mij eerder dan u gehaat heeft" (Joh 15:18). In Handelingen lezen we over het geweld dat werd gebruikt tegen Gods dienaren: Stefanus werd gestenigd door de Joden (7:54-60), Saulus (die later Paulus werd genoemd) "brieste van dreiging en moord" tegen de volgelingen van Jezus (9:1), en Herodes onthoofde de apostel Jakobus (12:1-3). Maar dat is maar het topje van de ijsberg, want de Romeinen hebben, vaak op aangifte van Joden, vele christenen onthoofd, gestenigd en in de arena's voor de leeuwen gegooid, enzovoorts.

Het opmerkelijke is dat vooral het fundamentalistische deel van het christendom geen moeite heeft met rassenscheiding (een eufemisme voor rassenhaat) en moderne vormen van slavernij. In de Verenigde Staten zijn nog altijd velen, vooral Republikeinen, van mening dat de rassenwetten nooit opgeheven hadden mogen worden, en als ze de kans krijgen weer in zullen voeren. Dit heeft een historische achtergrond, omdat juist 'de christelijke wereld' zijn welvaart en rijkdom 'te danken heeft' aan eeuwenlange slavernij.

Hetzelfde geldt voor wapenbezit, dat gepropageerd wordt ondanks dat Christus het gebruik van wapens door zijn volgelingen heeft afgekeurd, en hen de duidelijke waarschuwing heeft gegeven: "allen die naar het zwaard grijpen, zullen door het zwaard omkomen" (Mat 26:52).

Zich christen noemende mensen hebben steeds weer wapens ter hand genomen om velerlei redenen: van om zich te verdedigen, tot anderen (met vele gruwelijkheden) dwingen zich tot het christendom te bekeren, en land voor kerk en vaderland te veroveren. Het is kennelijk moeilijk te begrijpen wat Jezus zei tegen Pilatus: "Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld. Als Mijn Koninkrijk van deze wereld was, zouden Mijn dienaars gestreden hebben, opdat Ik niet aan de Joden overgeleverd zou worden, maar nu is Mijn Koninkrijk niet van hier" (Joh 18:36). Met andere woorden: Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld en daarom strijden mijn dienaars niet voor Mij of mijn Koninkrijk. Het is immers nu nog een geestelijk Rijk en het zichtbare Koninkrijk komt pas bij de komst van Christus uit de hemel.

De absurditeit van oorlog van zich christelijk noemende landen en volken, is dat zij niet tegen elkaar strijden voordat zij God hebben gevraagd hen de overwinning te geven. Maar als zij beide werkelijk christelijk waren, wie zou God dan de overwinning moeten laten behalen? Of moet Hij het in het midden laten en hen door laten vechten tot de laatste man?

Het meest schokkend is dat fundamentalistische christenen in de Verenigde Staten vinden dat je pas een echte christen bent als je ook patriot bent. Dat patriottisme wordt heel ver doorgevoerd: niet alleen staan voor de vrijheid van je land, maar ook voor de grondwet, en wel vooral het zogenaamde second amendment dat iedere burger het recht geeft wapens te bezitten en te gebruiken.

In een werkelijk verbijsterende documentairereeks van de EO over het uit Nederland afkomstig fundamentalistisch christendom in de Verenigde Staten, was te zien dat een dominee de grootste wapenbezitter is van een plaats, leden van kerken met de wapens zichtbaar in de kerk staan en zeggen dat ze iedereen zonder pardon neer zullen schieten die een bedreiging vormt, leden van een Bijbelstudiegroep eerst samen schietoefeningen doen in een kerkruimte voordat zij met Bijbelstudie beginnen, enzovoorts. Iemand die het daar niet mee eens was zei: 'Het zijn christenen, maar geen volgelingen van Christus'. En is dat niet de spijker op zijn kop?!

Vaak wordt gezegd dat als er geen oorlog gevoerd mag worden, wij nog altijd zouden leven in het Duitse Derde Rijk. Dit is echter een generalisatie van het probleem dat hier aan de orde wordt gebracht. Wat de landen en volken doen is namelijk hun zaak, voor zover God dat toelaat; maar voor Gods kinderen geldt dat zij niet van deze wereld zijn maar van een Rijk in de hemel, en dus dat zij niet mogen strijden voor het voortbestaan van de huidige wereld. Zij moeten zich juist inzetten het evangelie van Gods vrede voor alle mensen in het komende Koninkrijk bekend te maken, en de rest over te laten aan God.

Helaas zullen oorlogen en allerlei vormen van geweld voortduren tot Christus komt in zijn heerlijkheid om Gods Koninkrijk op aarde te vestigen. Hij zal een einde maken aan de laatste oorlog die mensen menen te moeten voeren tegen Hem en zijn hemelse legermacht: "En ik zag het beest en de koningen van de aarde en hun legers bijeenverzameld om oorlog te voeren tegen Hem Die op het paard zat, en tegen Zijn leger" (Op 19:19). Gods belofte is echter: "zij [alle volken] zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegscharen en hun speren tot snoeimessen. Geen volk zal tegen een (ander) volk het zwaard opheffen. Oorlog (voeren) zullen zij niet meer leren" (Jes 2:4). Wat een schok zal dat zijn voor allen die menen dat zij christenen zijn en toch "de oorlog leren". Maar wat een vreugde zal het zijn voor de mensheid en de aarde, als Gods ware kinderen tevoorschijn komen en de schepping bevrijd zal worden van gewelddadige mensen!